

Н. С. Рязанова, В. М. Федосов**ФІНАНСОВЕ РАХІВНИЦТВО ЯК ІНФОРМАЦІЙНО-ІНФРАСТРУКТУРНА ПІДСИСТЕМА СУЧАСНОЇ МІКРОЕКОНОМІКИ**

Стаття продовжує цикл публікацій, присвячених розкриттю сутності, місця і ролі фінансового рахівництва в інформаційній економіці. Фінансове рахівництво є новим для науки з погляду питань теорії та прагматики функціонування цього інституту. Маючи предметом діяльності інформацію про всі фінансові відносини, рахівництво сегментується на мікро- й макроекономічне, які перетинаються і функціонують у тісному взаємозв'язку. Розглянуто рахівництво у сфері мікроекономіки, досліджено його місце і роль у діяльності корпорацій. Предметом фінансового рахівництва мікроекономіки є поле відкритої інформації, що стосується фінансових відносин, котрі виникають на рівні домогосподарств і корпорацій. Воно спрямоване насамперед на забезпечення фінансового менеджменту корисною інформацією для прийняття управлінських рішень. Інститут фінансового рахівництва мікроекономіки виступає як форма системної діяльності з виявлення, збору, аналітичної обробки та надання користувачам інформаційних продуктів та послуг щодо фінансів окремих домогосподарств і корпорацій. Тому в діяльності корпорацій фінансове рахівництво є однією з форм інформаційної функції корпоративних фінансів. Виокремлено сутнісні характеристики фінансового рахівництва мікроекономіки, досліджено практику його використання. Розкрито роль фінансового рахівництва в управлінні корпораціями при розробці та реалізації бізнес-рішень. Досліджено використання менеджментом корпорацій інформаційного інструментарію фінансового рахівництва для позиціонування своїх підприємств на ринку, інформування інших його учасників про продукцію, сприяння зростанню ринкової вартості активів та акціонерного капіталу. Доведено незамінність фінансового рахівництва у подоланні інформаційної асиметрії та вирішенні проблем відсутності або недостатньої транспарентності корпоративних фінансів. Акцентовано увагу на переважності фінансового рахівництва мікроекономіки як самостійного бізнесу.

Ключові слова: фінансове рахівництво мікроекономіки, інститут фінансового рахівництва, фінансовий екаунтинг, корпоративні фінанси, інформаційна функція корпоративних фінансів, фінансова інформація, інформаційна асиметрія фінансів.

Рис. 1. Літ. 42.

Н. С. Рязанова, В. М. Федосов**ФИНАНСОВОЕ СЧЕТОВОДСТВО КАК ИНФОРМАЦИОННО-ИНФРАСТРУКТУРНАЯ ПОДСИСТЕМА СОВРЕМЕННОЙ МИКРОЭКОНОМИКИ**

Статья продолжает цикл публикаций, посвященных раскрытию сущности, места и роли финансового счетоводства в информационной экономике. Финансовое счетоводство является новым для науки с точки зрения вопросов теории и прагматики функционирования этого института. Имея предметом деятельности информацию о всех финансовых отношениях, счетоводство сегментируется на микро- и макроэкономическое, которые пересекаются и функционируют в тесной взаимосвязи. Рассмотрено счетоводство в сфере микроэкономики, исследованы его место и роль в деятельности корпораций. Предметом финансового счетоводства микроэкономики является поле открытой информации, касающейся финансовых отношений, которые возникают на уровне домохозяйств и корпораций. Оно направлено прежде всего на обеспечение финансового менеджмента полезной информацией для принятия управленческих решений. Институт финансового счетоводства микроэкономики выступает как форма системной деятельности по выявлению, сбору, аналитической обработке и предоставлению пользователям информационных продуктов и услуг

© Рязанова Н. С., Федосов В. М., 2016

относительно финансов отдельных домохозяйств и корпораций. Поэтому в деятельности корпораций финансовое счетоводство является одной из форм информационной функции корпоративных финансов. Выделены существенные характеристики финансового счетоводства микроэкономики, исследована практика его использования. Раскрыта роль финансового счетоводства в управлении корпорациями при разработке и реализации бизнес-решений. Исследовано использование менеджментом корпораций информационного инструментария финансового счетоводства для позиционирования своих предприятий на рынке, информирования других его участников о продукции, содействия росту рыночной стоимости активов и акционерного капитала. Доказана незаменимость финансового счетоводства в преодолении информационной асимметрии и решении проблем отсутствия либо недостаточной транспарентности корпоративных финансов. Акцентировано внимание на привлекательности финансового счетоводства микроэкономики как самостоятельного бизнеса.

Ключевые слова: финансовое счетоводство микроэкономики, институт финансового счетоводства, финансовый эккаунтинг, корпоративные финансы, информационная функция корпоративных финансов, финансовая информация, информационная асимметрия финансов.

Nadiia Riazanova, Viktor Fedosov

FINANCIAL ACCOUNTING AS INFORMATION INFRASTRUCTURE SUBSYSTEM OF MODERN MICROECONOMICS

This article continues the series of publications dedicated to the disclosure of essence, place and role of financial accounting in the information economy. Financial accounting is important to the economy of Ukraine and is new to financial science in terms of the theory and pragmatics of the financial accounting institute. De-facto financial accounting existed in the twentieth century, but only with the onset of the XXI century the stage of its defining as a systematic operation and designation as the term "institution" began. Having all financial relations of society as the subject of its operation, the institution of financial accounting segmented into microeconomics and macroeconomics, that overlap and operate in a close relationship. This article considers financial accounting of microeconomics, its place and role in the activity of corporations. The subject of the microeconomics financial accounting is public (opened) information concerning financial relationship occurred at the level of households, corporations, industries and specific markets. Information is considered to be open (without limited access) if a society does not classify it as confidential or official secret. Financial accounting at the microeconomic level is the information subsystem of the microeconomic financial infrastructure. It is primarily aimed at providing financial management with useful information for effective decision-making. In this context, financial accounting institute acts as a form of a systemic activity on identification, collection, analytical processing and provision of relevant information products and services on finance of individual households and corporations, industries and markets. Thereby, financial accounting is one of manifestations of the objective information function of corporate finance. Financial accounting of microeconomics, having the financial relations of corporations, households, industries and markets as its subject, closely interacts with financial accounting at the macroeconomic level. In this regard, essential characteristics of financial accounting of microeconomics are singled out, and the practice of its use is investigated. The role of financial accounting of microeconomics in the management of corporations in designing and realizing its efficient business decisions is disclosed. The use of tools of financial accounting of microeconomics by corporation's management for its positioning on a market through informing market's members about the corporation and its products, promoting market value of assets and equity is investigated. The authors show the irreplaceability of financial accounting of microeconomics in overcoming information asymmetry, in solving problems of the absence or insufficient transparency of corporate finance and in combating shadow economy finances. The paper focuses on increasing the attractiveness of financial accounting of microeconomics as an independent business activity.

Keywords: financial accounting of microeconomics, institute of financial accounting, financial accounting, corporate finance, information function of corporate finance, financial information, information asymmetry of finance.

JEL classification: D80, M41, M42.

З кінця ХХ ст. у господарських відносинах стрімко зростає роль фінансової інформації: вона стає потужним ресурсом управління, створення доданої вартості та формування ринкових цін товарів і послуг. Це пов'язано з розвитком різноманітних інститутів суспільства, сутнісні та прагматичні аспекти яких наука тільки починає вивчати. Серед них значну роль відіграє фінансове рахівництво (ФР; англ. *financial accounting*, ще транслітерується українською як *фінансовий екаунтинг*), особливо ж його сегмент — фінансове рахівництво мікроекономіки. Його унікальність як інформаційного інституту полягає в тому, що він має справу лише з відкритими даними щодо фінансів домогосподарств і окремих корпорацій. Доступ до такої інформації не обмежений, оскільки вона не кваліфікується як таємна, конфіденційна чи службова (детально про фінансове рахівництво див. [1]).

В інформаційному суспільстві ФР мікроекономіки має надзвичайно важливе значення в діяльності корпорацій. Під поняттям “корпорація” розуміємо не організаційно-правову форму господарювання, а прийняте міжнародною спільнотою загальне визначення інституційної форми бізнесової діяльності [2]. Згідно з класифікацією учасників ринкової економіки, корпорація — це юридична особа, створена для виробництва і продажу товарів та послуг, що є джерелом прибутку чи іншої фінансової вигоди для її власників, а також основна інституційна форма підприємництва [3; 4]. Корпорації в сучасному інформаційному суспільстві найбільш ринково-орієнтовані та є, особливо транснаціональні (ТНК), рушіями прогресу, котрі відіграють головну роль у виробництві товарів та послуг, розробці та впровадженні новітньої техніки і технологій, створенні робочих місць. За останні десятиліття кількість ТНК у світі стрімко зросла: з кількох сотень на початку 1950-х рр. — до майже 90 тис. із понад 1 млн афілійованих структур у різних країнах на початок 2016 р. Вони домінують у прямих іноземних інвестиціях (ПІІ), забезпечують зайнятість близько 80 млн осіб, їм належить 50 % світового промислового виробництва та більш ніж 70 % світової торгівлі [5, с. 113—174, 120; 6].

В умовах економічних викликів і ризиків ФР мікроекономіки важливе не лише для корпорацій, а й для інших економічних агентів. Адже його предметом є поле інформації, що прямо чи опосередковано стосується фінансів як корпорацій, так і домогосподарств, окремих галузей та ринків, котрі, у свою чергу, тісно взаємодіють з усією фінансово-економічною інформацією суспільства. Інформаційна продукція та послуги ФР — це інструментарій, необхідний усім суб'єктам економіки як для виявлення та оцінки напрямів розвитку, фінансового потенціалу, ризиків, так і для вибору та втілення в життя ефективних господарських рішень.

ФР широко застосовується в діяльності корпорацій. Їхній менеджмент замовляє різноманітні дослідження фінансово-економічних аспектів поточного стану та перспектив окремих ринків чи регіонів і використовує наявні

у відкритому доступі дані, поєднуючи такі матеріали з інформацією управлінського рахівництва. Це допомагає значно краще орієнтуватися в економічному середовищі та приймати й реалізовувати ефективні рішення. Крім того, користуючись інструментарієм ФР, корпорації доносять іншим економічним агентам інформацію про себе та свою продукцію, відповідно позиціонуючи себе на ринку та сприяючи підвищенню ринкової вартості своїх активів й акціонерного капіталу. Звичайно, ФР є й самостійним бізнесом, економічна привабливість якого для корпорацій стрімко зростає з розвитком інформаційного суспільства.

Також ФР мікроекономіки незамінне для всього суспільства у подоланні інформаційної асиметрії та розв'язанні проблеми відсутності або недостатності транспарентності фінансів корпорацій. Явища інформаційної асиметрії та дефіциту транспарентності зумовлені так званим фінансовим егоїзмом учасників економічних відносин (зокрема корпорацій), що означає їхнє бажання задовольняти свої фінансові інтереси, нехтуючи інтересами інших або діючи у збиток для них. Саме такі егоїстичні прагнення лежать в основі політики корпорацій, результатом якої є відсутність належного обміну даними про їхні фінанси. Сучасна економіка має чимало подібних прикладів, тож типовою залишається ситуація, коли корпорації реалізують фінансові інтереси за рахунок погіршення стану інших корпорацій, домогосподарств, територіальних громад, а також міжнародних організацій, навіть держави загалом.

Ілюстрацією фінансового егоїзму може бути політика оптимізації податків. Наприклад, 40 % міжнародної торгівлі ТНК здійснюють у межах власних структур [7] та, користуючись системою трансферного ціноутворення, оптимізують податки в бік їх зменшення. Корпорації також широко застосовують податкові гавані офшорних зон. Переконалим підтвердженням цього є розголошення у квітні 2016 р. матеріалів так званого панамського архіву — документів за період 1977—2015 рр. юридичної фірми Mossack Fonseca & Co., яка займається реєстрацією та супроводом офшорів [8; 9]. За приблизними оцінками експертів, в офшорах осіло від 117 до 167 млрд дол. США, що еквівалентно 1,5—2-річним обсягам ВВП України [10]. Згідно з даними Європарламенту, в результаті використання різноманітних механізмів оптимізації податків країни ЄС недоотримують у середньому від 50 до 70 млрд євро можливих податкових надходжень щорічно. Так, у Німеччині корпорації недоплачують у бюджет держави від 60 до 100 млрд євро. У Великобританії внаслідок подібних дій 100 найбільших корпорацій, цінні папери яких є в лістингу на Лондонській фондовій біржі, річні втрати бюджету оцінюються у 840 млн фунтів стерлінгів. У США внаслідок ухилення банківських та інших ТНК від податків бюджет країни щороку недораховується 38 млрд дол. [5, с. 113—174, 120; 11; 12,]. Отже, чимало корпорацій, застосовуючи в умовах непрозорої діяльності механізми оптимізації оподаткування, не сплачують

до бюджетів країн належні податки, при цьому з максимальною вигодою для себе використовують ці кошти. У таких умовах значення ФР мікроекономіки як джерела доступної та зрозумілої всім інформації, необхідної для забезпечення транспарентності корпоративних фінансів і контролю за ними, у т. ч. з боку громадськості, важко переоцінити.

Також важливою є роль ФР мікроекономіки у розв'язанні ключової фінансово-економічної суперечності, посилення якої у перші десятиліття XXI ст. стає викликом та джерелом ризиків для всього суспільства. Це конфлікт між згаданим фінансовим егоїзмом і глобалізацією фінансово-економічної інтеграції. Свідченням зростаючих інтеграційних процесів у глобальному масштабі є показники динаміки частки міжнародної торгівлі у валовому світовому продукті (англ. *GWP*). За даними UNCTAD, упродовж 25 років (1990—2014) обсяг міжнародної торгівлі товарами та послугами зріс ушестеро і на сьогодні перевищує 24 трлн дол. США. Ці темпи були вищими від темпів зростання *GWP*, унаслідок чого частка міжнародної торгівлі в ньому піднялася з 20 % на початку 1990-х рр. до трохи більше 30 % у наші дні [13, с. 11].

Результатом процесу глобалізації фінансово-економічної інтеграції стала поява наприкінці 1980-х рр. концепції “ланцюжка створення вартості” (англ. *value-added chain*), що нині широко використовується у різних галузях економічної науки та практиці мас-медіа. Вона зародилася у сфері управління бізнесом і вперше була сформульована професором Гарвардської бізнес-школи М. Портером у 1985 р. [14]. Згідно з концепцією, вартість у сучасній економіці створюється не в якомусь одному місці (галузі), а в багатьох, при цьому вони перебувають у ланцюжку тісних і одночасно мінливих та динамічних взаємозв'язків. Крім того, до традиційних факторів створення вартості додається, а часом і домінує, новий — інформаційний — ресурс.

Внаслідок посилення суперечності між егоцентричними інтересами корпорацій (насамперед ТНК) і глобалізацією інтеграції у фінансах і економіці утворюються дисбаланси та відбуваються кризи. Прикладом є світова фінансова криза, наслідки якої людство тяжко переживає й донині. Розв'язати цю суперечність можна завдяки розвитку інформаційних інститутів, насамперед ФР мікроекономіки, дані якого допомагають кожному економічному агенту й суспільству загалом вчасно виявляти можливі прояви корпоративного егоїзму. Це ключ до попередження та виправлення дисбалансів, що виникають у сучасних фінансово-економічних відносинах. З цією метою в багатьох країнах широко використовується такий інструментарій ФР, як стандартизована фінансова звітність. Стандартизація звітності корпорацій, особливо міжнародна, дає можливість краще зрозуміти фінанси різноманітних економічних агентів, полегшує їх аналіз. Але слід наголосити, що продукція ФР мікроекономіки не обмежується чотирма відомими стандартизованими формами звітності (баланс, звіти про прибуток, рух грошових коштів, зміни у власному

капіталі) та примітками і поясненнями до них. Можливі й інші форми звітності, широке коло аналітичної, статистичної та довідкової інформації з питань фінансів мікроекономіки, а також відповідні інформаційні послуги, які на системній основі створюються та подаються у зрозумілому і зручному для сприйняття вигляді всім бажаючим. Однак для цього в суспільстві має функціонувати розвинений інститут ФР мікроекономіки.

На початку ХХІ ст. суттєвим викликом для фінансової системи суспільства, усього його господарства та безпеки стала тінізація економіки. Її масштаби вражають: за оцінками ОЕСР, тільки на початку 2000-х рр., за наявності у світовій економіці близько 1,2 млрд офіційних робочих місць, понад 1,8 млрд населення працювало в нелегальному секторі [15]. За нашими розрахунками, зараз ця цифра значно перевищує 2 млрд. Згідно з прогнозами Всесвітнього економічного форуму (*WEF*), зустрічі під егідою якого періодично проводяться у Давосі (Швейцарія), поширення тіньової економіки поряд із макроекономічною і макрофінансовою розбалансованістю та обмеженістю ресурсів будуть ключовими глобальними ризиками в наступні роки [16]. При цьому економіка України, як зазначають експерти Національного інституту стратегічних досліджень, швидко інтегрувалася в систему тіньових фінансових потоків, використовуючи стандартні інструменти маніпулювання цінами експорту й імпорту, а також інші засоби. Упродовж 2000—2008 рр. кумулятивний вплив тіньового капіталу з України становив 82 млрд дол. США, а після кризи ситуація стала ще гіршою. По суті, це незадіяні інвестиційні ресурси для національного господарства, причому вони майже вдвічі перевищують обсяги ПІІ в країну [17]. За оцінками зарубіжних учених, тіньова економіка в Україні сягає 52,8 % офіційного ВВП [18]. Інституціоналізація ФР мікроекономіки сприяє зменшенню тіньового сектору, оскільки передбачає розвиток системного й постійного подання суспільству максимальної інформації про фінансовий стан його учасників.

Для України питання ФР мікроекономіки надзвичайно актуальне, адже корпоративний бізнес у ній відіграє важливу роль. Нині в економіці країни діють сотні тисяч вітчизняних суб'єктів господарювання, і чимало з них за організаційною структурою та характером діяльності належать до ТНК. Також працює багато представництв ТНК, материнські компанії яких розташовані в інших країнах. Серед них такі відомі підприємства, як Benetton, Cargil, Coca-Cola, IKEA, Kraft Food, McDonalds, Metro, Nestle, PepsiCo, Philip Morris, Procter & Gamble, Raiffeisen, Salamander, Siemens, SigmaBlazer, Renault, Tetra Pak, Vetropack [19].

Дотримання стратегічного вектора євроінтеграційного вибору і досягнення сталого економічного розвитку в умовах інформаційного суспільства вимагає активного використання інституту ФР мікроекономіки. Ознакою його є: 1) системний розвиток та вдосконалення; 2) широкий

спектр інформаційних продуктів і послуг; 3) глибоке розуміння суспільством сутнісних, теоретико-методологічних основ його функціонування. Де-факто практика фінансового рахівництва мікроекономіки в суспільстві вже існує, але поки що не має системного комплексного характеру і не сприймається суспільством як самостійний інформаційний інститут з чітко визначеними ознаками. Етапи його становлення з позицій концепції інституціоналізації розглянуто у попередній статті [1]. Можна констатувати, що нині має місце етап типізації інституту ФР мікроекономіки у формі системної діяльності, у результаті якої суспільство отримує корисну, не обмежену за доступом (відкрити) та зрозумілу інформацію про фінанси корпорацій і домогосподарств. Отже, фінансове рахівництво, на думку авторів, остаточно закріплюється як тип діяльності й позначається поняттям “інститут”. Цілеспрямованій розбудові інституту ФР мікроекономіки сприятимуть: виявлення його сутнісних особливостей, зв’язків із ФР макроекономіки та суспільного призначення, зокрема корпоративних фінансів; розкриття і дослідження його ключових прагматичних аспектів, зокрема ролі в діяльності корпорацій.

У вітчизняній науці є приклади дослідження фінансової комунікації корпорацій у контексті сучасної парадигми розвитку корпоративних фінансів [20, с. 109—160]. Низка праць присвячена безпосередньо питанням інституту ФР та фінансової інфраструктури економіки [1; 21—23]. Попри це, теорія і практика сегмента ФР мікроекономіки поки що предметно не досліджувалися. Тому метою статті є виклад й аналіз теорії та прагматики інституту ФР мікроекономіки. Для цього визначено його сутнісні характеристики, зв’язок з інформаційною функцією корпоративних фінансів, а також роль у діяльності корпорацій.

Дослідження теоретичних аспектів ФР мікроекономіки ґрунтується на тому, що йому іманентно притаманні характеристики загального інституту фінансового рахівництва, сегментом якого воно є. У попередній статті [1] також розглядалися сутність загального інституту ФР, його характерні ознаки, завдання, сегменти й інституції, в яких він реалізується, а також значення для розвитку економіки України. Тому ознаки і завдання ФР мікроекономіки, які є спільними із загальним інститутом ФР, у статті буде представлено оглядово. Аналізуючи прагматику ФР мікроекономіки у контексті діяльності корпорацій, зауважимо, що цей інститут входить до інформаційної підсистеми корпоративних фінансів, а отже, функціонує у межах їх суспільного призначення. У попередніх роботах [24; 25] уже було представлено концепцію корпоративних фінансів як економічної категорії, визначено їхню сутність, характерні риси та функції, через які й утілюється їх суспільне призначення. Тому спільні для корпоративних фінансів та ФР мікроекономіки (у частині діяльності корпорацій) теоретичні питання у цій статті також подані оглядово.

ФР мікроекономіки існує у динамічній (постійно змінній) системі об'єктивних прямих та зворотних зв'язків зі всією архітектурою загального інституту ФР. Цей інститут є похідним (надбудовним) відносно фінансових відносин суспільства, які об'єктивно відображаються у зв'язках і взаємозалежностях та є предметом його діяльності. Неоднорідність та особливості цих відносин зумовлюють його сегментацію на ФР макро- та мікроекономічного рівнів. При цьому загальний інститут ФР залишається цілісною архітектурою, у котрій усі ці елементи функціонують у взаємозв'язках і залежностях, перетинаючись та частково ніби "накладаючись" одне на одного, й основою цього є фінансові відносини в суспільстві. Зокрема, ФР мікроекономіки тісно взаємодіє з тими сегментами ФР, предметом яких є фінансові відносини держави, органів місцевого самоврядування, міжнародних утворень, тобто з ФР макроекономіки.

На практиці такі зв'язки та залежності проявляються в існуванні єдиного поля інформації щодо фінансів, перетіканні його даних між різними економічними агентами та використанні ними одних і тих самих фінансових відомостей, які забезпечуються сучасними інформаційними технологіями. Приміром, аналітичні матеріали ФР мікроекономіки щодо перспектив розвитку бізнесу в певній галузі господарства неможливі без урахування макроекономічних показників національного, регіонального чи глобального рівнів, відомостей стосовно державних та (або) місцевих фінансів країни, а також даних про стан купівельної спроможності населення.

Про сегментацію ФР свідчить те, що бізнес окремих його інституцій спеціалізується зазвичай тільки на певних сферах фінансових відносин суспільства. Одні компанії, здійснюючи відповідну експертизу та маючи доступ до необхідних джерел, концентрують увагу на підготовці для користувачів інформаційних продуктів та послуг щодо фінансів корпорацій і домогосподарств. Інші займаються сферою міжнародних прямих інвестицій, платіжних балансів, міжнародних валютних відносин, ринками цінних паперів, банківськими послугами тощо. Великі інформаційні агентства та міжнародні організації, які мають у своєму штаті високопрофесійних експертів із багатьох економічних питань та залучають за потреби зовнішню експертизу, можуть швидко обробляти дані з широкого кола фінансових питань і готувати необхідні користувачам матеріали, таким чином опановуючи ФР як макро-, так і мікроекономіки. Саме тому їхня інформаційна продукція і послуги користуються особливим попитом.

Як і в загальному інституті ФР, у фінансовому рахівництві мікроекономіки також можна виокремити сегменти і класифікувати їх залежно від певних фінансових відносин. Прикладом є ФР корпорацій фінансового сектору економіки або корпорацій сільського господарства, промисловості, торгівлі та ін. Зазначимо, що у ФР корпорацій фінансового сектору можна виокремити

рахівництво банків, небанківських кредитних установ, страхових компаній. Але, на нашу думку, подрібнена сегментація інформаційних потоків, а отже, і фінансового рахівництва, не актуальна. Унікальність інформації як явища полягає в тому, що не маючи меж, вона існує в єдиному полі. Крім того, з розвитком інформаційної економіки та зростанням її інтеграційних процесів на макро- і мікрорівнях подрібнення інформаційних інститутів недоцільне. Тому *інститут ФР мікроекономіки можна визначити як її інформаційно-інфраструктурну підсистему, функціонування якої пов'язане з діяльністю зі збору, обробки, аналізу, підготовки та подання всім бажаним (насамперед фінансовому менеджменту) у зрозумілих та зручних для них формах відкритої інформації щодо фінансів корпорацій і домогосподарств.*

З позицій інституціональної концепції фінансів, основи якої в українській фінансовій науці вперше були викладені 2008 р. [23], ФР мікроекономіки є однією зі складових інформаційної підсистеми корпоративних фінансів. Також ця підсистема представлена управлінським рахівництвом корпорацій. На відміну від ФР мікроекономіки, управлінське рахівництво корпорацій має справу з інформацією, яка належить до комерційної таємниці, є службовою, таємною чи конфіденційною. Доступ до неї обмежено внутрішніми нормативними положеннями корпорації та (або) законодавством. До інформаційної підсистеми корпоративних фінансів належить і бухгалтерський облік, який надзвичайно важливий для ФР мікроекономіки. Однак необхідно розрізняти бухгалтерський облік і фінансове рахівництво, що детально розкрито у статті “Фінансове рахівництво як інституційно-інфраструктурна складова інформаційної економіки” [1].

З точки зору теорії корпоративних фінансів, яким у інформаційному суспільстві іманентні вартісноформуюча та інформаційна функції [24; 25], *фінансове рахівництво мікроекономіки є однією з форм реалізації інформаційної функції.* І якщо вартісноформуюче призначення корпоративних фінансів полягає в уможливленні руху та зростанні мінової вартості капіталу, то інформаційне — у наповненні фінансових відносин корпорацій даними щодо грошової (мінової) вартості того, стосовно чого вони збираються, забезпечуючи тим самим їх існування. Здійснюючись через інститут відкритої фінансової інформації, інформаційна функція уможливляє реалізацію вартісноформуючої функції.

ФР мікроекономіки властиві певні ознаки, воно має об'єктивні завдання. Як зазначалося, вони подібні до тих, що притаманні загальному інституту ФР. На нашу думку, *вихідною характерною ознакою інституту ФР мікроекономіки є те, що він покликаний забезпечувати всіх бажаних відкритими (не обмеженими за доступом) даними щодо фінансів корпорацій та домогосподарств.* Суспільне призначення інституту ФР мікроекономіки реалізується у процесі виконання об'єктивних завдань: *у розкритті*

інформації щодо фінансів окремих корпорацій і домогосподарств, мінімізації невизначеності та забезпеченні пізнання їхніх фінансових відносин. Ці завдання тісно взаємопов'язані, а тому реалізуються у комплексі.

Принциповим аспектом прагматики ФР мікроекономіки є питання якості інформації. Воно перманентно постає у ході її збору, оброблення, аналізу, підготовки та подання користувачам і є важливим для всіх економічних і фінансових агентів як мікро-, так і макроекономіки. Зі зростанням ролі інформації як фінансово-економічного ресурсу, чинника створення доданої вартості та набуття нею статусу товару проблеми її якості стають усе актуальнішими. Однак у науці та практиці ще не сформульовано вичерпного визначення поняття якості інформації, зокрема фінансової. Майже 60 років тому американський економіст лауреат Нобелівської премії з економіки Джордж Стіглер наголошував на проблематичності визначення якості інформації через відсутність в економічній теорії належної дефініції цього поняття [26].

Проте на початку XXI ст. були сформульовані підходи до оцінки критеріїв корисності фінансової інформації, тож її якість нині розглядається у площині корисності. Ці критерії зафіксовані Радою з розробки Міжнародних стандартів фінансової звітності у нормативному документі під назвою “Концептуальна основа фінансової звітності” (англ. *Conceptual Framework for Financial Reporting*) [27]. Виокремлено дві групи характеристик корисності — основоположні та посилюючі, котрі релевантні для будь-якої фінансової інформації, а не тільки для фінзвіттів; між ними констатується певна ієрархічність (рисунок).

Основоположними характеристиками є доречність та правдиве подання фінансової інформації. Корисною визнається тільки така інформація, яка одночасно відповідає обом критеріям. Наприклад, лише правдиве подання не обов'язково є корисною інформацією. Так, користувач не зможе прийняти ефективні рішення в разі правдивого подання недоречних (непотрібних) явищ або подання доречних, але неправдивих. Для забезпечення належної корисності фінансової інформації необхідно дотримуватися певної послідовності в застосуванні основоположних характеристик. Найефективнішим і найрезультативнішим цей процес буде за такого алгоритму: спочатку ідентифікується економічне явище, яке потенційно може бути корисним для користувачів фінансової інформації; потім — тип інформації про це явище (визначається, які дані будуть найдоречнішими, якщо вони доступні та їх можна правдиво подати); нарешті, встановлюється, чи доступна така інформація та чи можна її правдиво подати. Якщо вдається ідентифікувати найдоречніший тип інформації, вона є доступною та може бути правдиво подана, то процес забезпечення основоположних якісних характеристик на цьому закінчується. Якщо ні, він має повторюватися для наступного найдоречнішого типу інформації.

Джерело: складено за: Conceptual Framework for Financial Reporting [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.iasplus.com/en/standards/other/framework>.

Рис унок. Взаємозв'язок характеристик корисності фінансової інформації

Кожна з основоположних вимог до корисності інформації ґрунтується на певних характеристиках. Зокрема, аспектом доречності інформації є суттєвість. Але “Концептуальна основа” констатує, що встановити граничну якісну величину суттєвості або наперед визначити, що саме може бути суттєвим у конкретній ситуації, неможливо [27]. Щодо характеристик, які визначають правдиве подання інформації, то фінансові дані описують економічні явища словами та числами, а досконало правдиве подання характеризується: а) повнотою; б) нейтральністю; в) відсутністю помилок. Повним вважається подання фінансових даних, що охоплює всю інформацію, потрібну користувачеві для розуміння описуваного явища, у т. ч. й всі необхідні описи та пояснення. Ними можуть бути: опис та числова характеристика активів суб'єкта господарювання, їхня первісна, скоригована або справедлива вартість, пояснення важливих фактів про якість та природу статей фінзвітності, чинники й обставини, котрі вплинули на них, а також процеси, використані для формування числового опису. Нейтральною визнається інформація, у відборі та поданні якої відсутня жодна упередженість. Вона має бути не однобокою, вільною від маніпуляцій, націлених на формування у її користувача схвального чи негативного сприйняття. При цьому поняття “вільна від помилок” не тотожне поняттю “ідеально точна в усіх аспектах”.

оскільки під ним розуміється відсутність помилок або пропусків у описі явища, відборі та застосуванні відповідного процесу формування його оцінки.

Корисність фінансової інформації може посилюватися, тому виокремлюється чотири “посилюючі характеристики”: фінансова інформація має бути зіставною, своєчасною, зрозумілою та такою, що може бути перевіреною. Детальніше розкриємо їхню сутність.

По-перше, щодо зіставності важливо, щоб користувачі могли порівнювати фінансові дані одного чи кількох економічних агентів за різні проміжки часу. При цьому треба розрізняти поняття узгодженості та зіставності інформації, оскільки їхня суть різна. Узгодженою є інформація, для реєстрації, накопичення та оброблення якої застосовано однакові методи. Якщо зіставність розглядати як мету, то узгодженість допомагає її досягти.

По-друге, чим давніша інформація, тим менша її корисність. Проте і вона може бути корисною: наприклад, під час оцінки тенденцій розвитку фінансових процесів. Практика та дослідження свідчать, що фінансова інформація застаріває не тому, що минає час, а оскільки з’являються нові, актуальніші дані, які уточнюють, доповнюють або заперечують (повністю чи частково) попередні. Старіння інформації зазвичай супроводжується зменшенням її цінності (ціни).

По-третє, критерії корисності інформації корелюють із рівнем фінансової грамотності користувачів. Важливо, щоб вони мали бажання, можливість і здатність старанно вивчати фінансову інформацію. Для її розуміння компетентність користувачів має перебувати на належному рівні: наприклад, вони повинні володіти необхідними знаннями про економіку та бізнес, фінанси і рахівництво. Незважаючи на те, що для деяких із них певна інформація може виявитися занадто складною, її не слід вилучати, адже інші користувачі зможуть нею ефективно скористатися.

По-четверте, стосовно можливості перевіряти фінансову інформацію, то така перевірка може бути прямою і непрямою. Прикладом першої є перевірка тієї чи іншої фінансової суми безпосереднім перерахунком її складових. У другому випадку перевіряються вхідні та вихідні дані: наприклад, балансова вартість запасів корпорацій за даними вхідних запасів і залишків.

Роль ФР мікроекономіки найбільш яскраво і рельєфно проявляється в діяльності корпорацій. Нагадаємо, що фінанси кожної з них представлені системою відносин з економічними суб’єктами, серед яких домогосподарства, інші корпорації, органи державної влади та місцевого самоврядування, а також міжнародні організації. Інформація щодо цих відносин входить до сфери ФР мікроекономіки і вкрай важлива для корпорацій, оскільки дає їхньому менеджменту можливість орієнтуватись у фінансово-економічному просторі та приймати оптимальні бізнес-рішення. Тільки з урахуванням таких даних корпорація може обрати фінансово найпривабливіший проект,

який органічно вписується в економічні перспективи конкретної галузі, ринку чи регіону, адже товари чи послуги, котрі стануть результатом його реалізації, користуватимуться попитом у споживачів. Тобто кожній корпорації, окрім відомостей управлінського рахівництва, потрібна інформація про зовнішнє фінансове середовище, джерелом якої виступає інститут ФР, зокрема мікро-економіки. Менеджмент, поєднуючи його дані з інформацією управлінського рахівництва, має змогу комплексно оцінити поточний стан та перспективи впливу як навколишнього економічного середовища, так і самої корпорації.

Наприклад, при пошуку джерел фінансування, виборі постачальників, аналізі надійності клієнтів та формуванні планів розвитку менеджмент корпорації повинен добре орієнтуватися у відповідних питаннях мікро- та макроекономічного рівнів. Зокрема, необхідна інформація щодо кон'юнктури фінансового та інших ринків, фінансово-економічної ситуації своєї та суміжних галузей діяльності, попиту та пропозиції на ринках, де реалізується їхня продукція та купуються сировина й обладнання. Потрібні дані, які характеризують або допомагають оцінити прибутковість, ліквідність і фінансову стійкість існуючих та потенційних партнерів по бізнесу, клієнтів, постачальників. Менеджмент корпорації шукає інформацію щодо обсягів цікавих йому ринків сировини, обладнання та готової продукції, їхніх цін, основних гравців та ін. Згідно з прийнятою в сучасному світі фінансово-економічною парадигмою окреслене коло інформації належить здебільшого до мікроекономічного рівня, а тому перебуває у сфері діяльності ФР мікроекономіки. Але цих даних буває недостатньо, оскільки для ефективного функціонування корпорації мають орієнтуватися також у макроекономічній перспективі. Зокрема, нерідко потрібні відомості з таких питань макроекономічної сфери, як: оподаткування та бюджетні програми розвитку і програми закупівель, грошовий обіг, інфляція та її таргетування, трудові ресурси, демографія й пенсійні програми, національне багатство, валовий внутрішній продукт і національний дохід, економічні, енергетичні та структурні реформи в країні. Джерелом такої інформації є ФР макроекономіки.

Слід звернути увагу, що одна й та сама сфера фінансових відносин (а отже, й дані про неї) одночасно може перебувати у фокусі уваги різних сегментів ФР, оскільки вся інформація як така, у т. ч. щодо фінансових відносин, існує в єдиному полі. Це особливість інформаційних інституцій. Наприклад, фінанси окремих ринків та галузей можуть бути предметом ФР як мікро-, так і макроекономіки. Дані щодо фінансів навколишнього економічного простору залучаються менеджментом корпорацій здебільшого в спеціалізованих інформаційно-консалтингових установах, у діяльності яких реалізується інституція ФР, і тільки потужні гравці можуть дозволити собі утримувати власні інформаційно-дослідницькі підрозділи. У зовнішньому інформаційному просторі готові матеріали перебувають у вільному доступі або купуються. Менеджмент

корпорації також може замовляти спеціальні дослідження. Деякі компанії користуються інформаційними послугами інституцій ФР на постійній основі, тобто займаються аутсорсингом. До таких належать фінансові інформаційні агентства та агентства кредитних рейтингів, аудиторські й консалтингові компанії, спеціалізовані інформаційно-аналітичні державні та місцеві установи, галузеві асоціації, науково-дослідні інститути, окремі індивідуальні експерти та ін.

Показово, що міжнародні фінансові інститути значну увагу приділяють саме інформації та, реалізуючи у різних країнах програми сталого розвитку, готують насамперед ґрунтовні огляди та рекомендації по окремих галузях, сегментах ринку, країнах та регіонах. Для бізнесу країн, що розвиваються, та країн із перехідною економікою такі інформаційні матеріали є зазвичай єдиним джерелом даних як щодо поточного стану та перспектив національної економіки, так і зарубіжних бенчмарків (від англ., *benchmark* — мірило, критерій, стандарт), найкращих зразків. У розвинених економіках це звичний інформаційний продукт у стратегічно орієнтованих дослідженнях, котрий використовується економічними агентами для оцінки перспектив та напрямів розвитку. Для України хорошими бенчмарками є фінансово-економічні показники країн ЄС, оскільки вона обрала євроінтеграційний вектор розвитку.

Наприклад, однією з фундаментальних характеристик економіки кожної країни нині вважається її енергоємність, тобто рівень витрат паливно-енергетичних ресурсів на одиницю виробленого ВВП. Україна за цим показником у 2—3 рази відстає від ЄС, про що свідчать дані міжнародного інформаційного ресурсу “Enerdata” [28]. В умовах зростання цін на енергоносії для вітчизняних підприємств це означає, що ключовим питанням їхнього виживання і конкурентоспроможності є енергозбереження, енергоефективність та заміна газу альтернативними джерелами енергії, що відповідає концепції зеленої енергетики. У зв’язку з цим міжнародні експерти, враховуючи особливості природних ресурсів, людського та економічного потенціалу України, дослідили фінансово-економічні можливості розвитку її зеленої економіки загалом. Оцінено необхідні для інвесторів обсяги альтернативних джерел, їх переваги й ризики, виявлено нові й надзвичайно перспективні для України напрями розвитку, які формують повний ланцюжок вартості в її біоенергетичній сфері (англ. *bioenergy industry value-chain*)¹, інвестиційні потреби країни.

Наприклад, Міжнародна фінансова корпорація (англ. *International Finance Corporation, IFC*) — найбільша у світі інвестиційна компанія й інститут розвитку приватного сектору в країнах, котрі поки що не належать до категорії розвинутих, підготувала дослідження: “Поводження з відходами

---

¹ Концепція ланцюжка вартості (вартісного ланцюжка, ланцюжка доданої вартості; англ. *value chain*) уперше була представлена 1985 р. американським економістом М. Портером у праці “Переваги конкуренції: Створення та підтримка вищого порядку” [14].

агропромислового комплексу: Можливості для України” (2013), “Тверді побутові відходи в Україні: Потенціал розвитку” (2013), “Стимулювання відновлюваної енергетики в Україні” (2014) [17; 29; 30]. Економічний ефект від утилізації в енергетичних цілях побутових відходів країни оцінено щонайменше у 130 млн євро. А для забезпечення виробництва теплової та електричної енергії з доступної, і без втрат для сільського господарства, біомаси (відходи рослинництва та тваринництва) знадобиться щонайменше 2 млрд євро, які окупляться менш ніж за 5 років. При цьому використання енергоефективних технологій та альтернативних джерел енергії дає змогу знизити споживання викопних (традиційних) джерел енергії на 10—80 %, витрат води — на 20—50, а собівартість продукції — на 10—50 %. Такого роду інформаційні сигнали вкрай необхідні для інвесторів та виробників обладнання і надзвичайно актуальні для України в контексті вирішення питань не лише її енергоефективності та енергозбереження, а й безпеки та екології загалом.

Останнє підтверджується випадком, що стався наприкінці травня 2016 р. на Грибовецькому сміттєзвалищі твердих побутових відходів (ТПВ) поблизу Львова [31; 32]. Показавши, якою проблемою для життя людини та довкілля є нецивілізоване поводження з ТПВ, ця трагедія має привернути увагу до успішної практики з утилізації та переробки ТПВ економічно розвинутих країн. Адже відомо, що вироблена з вторинних ресурсів продукція обходиться суспільству набагато дешевше, ніж із ресурсів первинних. Так, для отримання скла з переплавлених битих скляних виробів, пляшок тощо потрібно вчетверо менше електроенергії, ніж при виробництві його з піску, поташу та ін. Переробка вторинних ресурсів дає чималий прибуток, створює нові робочі місця, не кажучи вже про те, що вирішуються питання збереження природних ресурсів, охорони довкілля та безпеки людини. Саме тому в економічно розвинутих країнах індустрія правильного використання промислових та побутових відходів посіла почесне місце у вартісному ланцюжку національних економік, ставши привабливим легальним і цивілізованим бізнесом. В Україні мають бути побудовані сучасні заводи з глибинної переробки сміття, спалення його залишків та підприємства зі збору й утилізації біогазу сміттєзвалищ. Але інвесторам, які бажають освоїти цей ринок, серед іншого необхідна відповідна якісна фінансова інформація. Тобто це ще одна важлива тема в інформаційному полі ФР мікроекономіки України.

У процесі використання корпораціями даних ФР актуальним є питання ціни інформаційної продукції. Адже попри те, що цей інститут оперує тільки відкритою інформацією, його продукція нерідко надається користувачам і за плату. Крім того, в інформаційній економіці дані стають вагомим фактором формування вартості інших товарів і послуг. При цьому інформаційна продукція є особливим товаром, логіка формування ринкової вартості якого суттєво відрізняється від традиційних. Зокрема, на відміну від інших товарів

ціна на інформаційний продукт, за інших рівних умов, буде тим вищою, чим менше суспільству відомий його зміст. Утрата тією чи іншою інформацією статусу новизни впливає на її ціноутворення. Наприклад, корпорація, плануючи придбати інформаційний продукт, визначає прийнятну для себе ціну, а тому намагається дізнатися детальніше про його зміст. Але щойно їй стає відоме його змістове наповнення, продукт втрачає в ціні, оскільки вже не є унікальним. Незважаючи на актуальність в економіці питань ціни (вартості) інформаційної продукції, наука наразі не сформулювала адекватної концепції ціноутворення для неї. Учені констатують, що спроби застосувати традиційні вартісні категорії до інформаційних процесів поки що невдали [33, с. 461—466; 34, с. 150—154].

Ринкове середовище інформаційної економіки характеризується зростанням ролі інформації у формуванні іміджу самої корпорації, ринкової вартості її активів, товарів, послуг та емітованих нею цінних паперів. При цьому фінансова інформація — як пріоритетна у бізнесових рішеннях — стає ключовою у зв'язках компанії з її зовнішніми контрагентами. Такі рішення залежать від ставлення корпорації до інвесторів й інших учасників ринку, а воно, у свою чергу, формується під впливом отриманих про неї даних. Саме тому діяльність корпорації супроводжується не лише її прагненням якнайбільше дізнатися про фінанси економічного довкілля, а й необхідністю заявити про себе та показати свої переваги іншим.

Менеджмент кожної корпорації розробляє відповідну тактику та стратегію поведіння на інформаційному ринку, прагнучи вплинути на учасників економічних відносин задля своєї фінансової вигоди. Користуючись інформаційним інструментарієм ФР мікроекономіки (різноманітна продукція у друкованому вигляді, у формі відео- й аудіоматеріалів або консультаційні послуги), корпорації повідомляють іншим суб'єктам економіки дані про себе та свою продукцію, позиціонуючи себе на ринку та сприяючи зростанню ринкової вартості своїх активів й акціонерного капіталу. Тут ФР розкриває про корпорацію тільки ті дані, які перебувають у вільному доступі, оскільки вони не обмежені конфіденційністю, таємністю чи суто службовим призначенням. Наприклад, вони заявляють про підвищення дивідендів та зростання ринкової ціни пайових цінних паперів корпорації; оголошують про випуск нових продуктів, показуючи їх переваги; демонструють прихильність до ефективного використання та збереження енергетичних та інших ресурсів.

Одним із прикладів інформаційного інструментарію ФР мікроекономіки є добре відомі обов'язкові чотири форми фінансової звітності корпорацій: баланс, звіти про фінансові результати, рух грошових коштів і зміни власного капіталу. Україна впродовж останніх 20 років пройшла надзвичайно важливий для її економіки та кожної корпорації шлях запровадження такої звітності як обов'язкової. І якщо спочатку в країні панувала

концепція її складання відповідно до Національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку, які були наближені до міжнародних вимог, то нині йдеться про повний перехід до Міжнародних стандартів фінансової звітності (англ. *International Financial Reporting Standards, IFRS*). Починаючи з 2012 р., IFRS в Україні обов'язково застосовують публічні акціонерні товариства, банки та страхові компанії. З 2013 р. це стало неодмінним для решти підприємств, які надають фінансові послуги (крім страхування та недержавного пенсійного забезпечення). З 2014 р. IFRS повинні застосовувати й ті підприємства, котрі провадять допоміжну діяльність у сферах фінансових послуг та страхування. Решта суб'єктів господарювання має право добровільно переходити на IFRS.

Запровадження в Україні міжнародних стандартів звітності корпорацій є одним із проявів інституціоналізації фінансового рахівництва й відповідає трендам інформаційної економіки. Розкриваючи дані про фінанси корпорацій, забезпечуючи її однозначне тлумачення та зрозумілість, така стандартизація сприяє зменшенню невизначеності та ризиків у корпоративних фінансах і підвищує ефективність функціонування фінансового ринку. Все це формує підґрунтя сталого економічного розвитку суспільства. Для реалізації політики стандартизації фінзвітності корпорацій за міжнародними принципами в Україні у веб-мережі створено спеціальні інформаційні ресурси. Зокрема, за підтримки Агентства США з міжнародного розвитку (англ. *United States Agency for International Development, USAID*) у межах його Програми розвитку фінансового сектору в Україні (*FINREP*) на сайті Міністерства фінансів України створено інформаційний ресурс для допомоги в застосуванні IFRS [35]. На ньому мовою оригіналу (англійська) та українською передбачено подавати зміни й коментарі до стандартів, інформувати щодо їхнього використання в різних країнах.

Як зазначалося, окрім стандартизованих чотирьох форм фінзвітності та приміток і пояснень до них інформаційний інструментарій ФР мікроекономіки містить різноманітні аналітичні, довідкові та інші продукти. Вони поширюються всіма доступними каналами, зокрема, розміщуються на сайтах компаній, оприлюднюються на публічних заходах (конференціях, круглих столах, семінарах), під час презентацій і ділових переговорів, транслюються по телебаченню, передаються в ході консультацій. Усвідомлюючи, що в інформаційній економіці ринкова ціна все більше формується не тільки на основі реальних виробничих витрат, а й під впливом того, яку інформацію отримують потенційні користувачі, корпорації докладають чимало зусиль для формування інформаційної складової у вартості своїх товарів і послуг. Подаючи інформаційні сигнали учасникам ринку через а) показ переваг своїх проектів потенційним інвесторам, б) доведення їм необхідності виходу на нові ринки та освоєння нової продукції, в) переконування громадськості в прихильності

до екологічного (зеленого) напрямку розвитку економіки, г) рекламу продукції споживачам, а також інший інформаційний інструментарій, корпорації в рещті завжди націлені на фінансовий аспект справи.

Одним із суспільних завдань ФР мікроекономіки є інформування користувачів, у результаті якого збільшуються їхні знання з питань фінансів, зростає фінансова грамотність суспільства. Дедалі поширенішими стають різноманітні навчально-популяризаційні програми й тренінги, які здійснюються корпораціями з метою розширення кола споживачів їхньої продукції чи послуг. Вони теж належать до інструментарію фінансового рахівництва. Багато з них пропонуються безкоштовно. Прикладом є діяльність інститутів спільного інвестування, котрі періодично проводять презентації, семінари та онлайн-спілкування через Інтернет, повідомляючи про особливості фондового ринку, його інструменти, механізми роботи, переваги над ринком банківських послуг тощо. У результаті корпорація — провайдер цих заходів стає більш знайомою потенційним інвесторам, приваблює дедалі більше інвесторів, а також формує позитивний імідж на ринку.

Для підготовки інформаційного інструментарію корпорації створюють спеціальні підрозділи. Наприклад, зі зв'язків із громадськістю та маркетингові. Великі компанії користуються аутсорсингом, залучаючи зовнішніх експертів, котрі готують та в привабливому й доступному вигляді подають учасникам ринку відповідну аналітичну інформацію про корпорацію. Неодмінною ознакою високого інформаційного статусу корпорації є наявність власного сайту, на якому розміщуються не тільки фінансово-економічна інформація, підготовлена нею чи придбана в аутсорсингу, а й посилання на мас-медійні джерела, в яких згадується її діяльність. Це явище поширюється і в Україні.

Практичне значення ФР мікроекономіки проявляється й у тому, що в інформаційному суспільстві цей інститут стає незамінним у подоланні інформаційної асиметрії фінансів корпорацій, розв'язанні проблем їх недостатньої транспарентності та скороченні тінього сектору економіки. Його матеріали покликані системно надавати всім бажаючим корисну інформацію щодо фінансів корпорацій. Але через фінансовий егоїзм ці компанії нерідко зацікавлені у приховуванні даних або подають їх у формі, не зрозумілій користувачам. Та завдяки розвиненому ФР суспільство може постійно отримувати доречну та правдиву інформацію. Це можуть бути дані про динаміку продажів, прибутків, активів, власного капіталу тієї чи іншої корпорації; відомості щодо стану її ліквідності та прибутковості, управління активами та пасивами; інформація стосовно ринкової ціни та дохідності цінних паперів, доходів її власників і топ-менеджерів; багато інших матеріалів, що не класифікуються як комерційна таємниця, не належать до конфіденційної, таємної або службової інформації.

Нарешті, ФР мікроекономіки, будучи системною діяльністю з надання інформаційних послуг, є самостійним бізнесом, привабливість якого для корпорацій швидко зростає в міру становлення інформаційного суспільства. Представниками цього бізнесу є спеціалізовані фінансові інформаційні агентства й фінансові видання, агентства кредитних рейтингів, аудиторські та консалтингові компанії. Вони реалізують свої фінансові інтереси, комплексно займаючись підготовкою та наданням інформаційних продуктів і послуг із фінансового рахівництва сегмента мікроекономіки. Цінні папери багатьох із них успішно торгуються на майданчиках провідних фондових бірж світу.

Підбиваючи підсумки, необхідно акцентувати увагу на таких важливих для України питаннях розвитку системної діяльності ФР мікроекономіки.

По-перше, перспективи розвитку ФР мікроекономіки, зокрема його використання в діяльності корпорацій, мають розглядатися в контексті стратегії сталого розвитку, парадигма якого була сформульована в доповіді Міжнародної комісії ООН з навколишнього середовища і розвитку (*World Commission on Environment and Development, WCED*) “Наше спільне майбутнє” (1987). Тоді було визнано, що сталим є розвиток, за якого “задоволення потреб нинішнього покоління відбувається без обмеження можливості задоволення потреб майбутніх поколінь” [36]. Нині стала економіка багато в чому асоціюється з поняттям “зелена економіка”, яка базується на широкому використанні інформації та інноваційних технологій на всіх етапах вартісного ланцюжка. При цьому сталий розвиток неможливий без управління ризиками, зокрема фінансовими та економічними. Україна обрала саме таку стратегію, що зафіксовано в Стратегії сталого розвитку “Україна-2020” [37].

Ділові кола дедалі наполегливіше розвивають зелену економіку, унаслідок чого в інвестиційному бізнесі виникло поняття “соціально відповідального інвестування” (*Socially Responsible Investing, SRI*). Сьогодні професійні інвестори, котрі бажають займатися SRI, вкладають кошти у фонди прямого інвестування, класифіковані як зелені фонди. При цьому все очевидніше, що досягти сталого розвитку можна тільки за наявності в економіці якісного інформаційного капіталу. Акумуляований зеленими фондами, капітал інвестується в інноваційні проекти й формує позитивний імідж інвесторів. Маючи інноваційний характер, проекти цих фондів супроводжуються підвищеними ризиками, мінімізація яких вимагає розвиненого ФР.

З огляду на це хід інституціоналізації інформаційного інституту фінансів мікроекономіки в Україні повинен підкріплюватися комплексними організаційно-правовими процесами, що охоплюють належне нормативне регулювання інформаційної інфраструктури фінансів, її методичне забезпечення для формування широкого асортименту якісної інформаційної продукції, забезпечення здорової конкуренції на ринку інформаційних фінансових послуг. Такі процеси органічно вписуються в поняття сталого розвитку національної економіки.

По-друге, специфіка функціонування фінансових відносин у розвиненій інформаційній економіці, етична поведінка менеджменту передбачають обмін якісною фінансовою інформацією. У контексті цього в Україні необхідно формувати принципову політику неприйняття користувачами інформації, котра не відповідає таким вимогам, як суттєвість, повнота, нейтральність, відсутність помилок, порівнянність, своєчасність, зрозумілість, можливість бути перевіреною. Тільки за умови відповідності цим критеріям інформаційна продукція ФР вважатиметься якісною, а отже, корисною. Досягти цього можна по-різному, зокрема шляхом запровадження рейтингування інформаційних інституцій та дескрипції тих із них, що поширюють неякісну інформацію й тим самим завдають шкоди економіці та її агентам. Важливим також є моніторинг громадської думки з питань якості та достатності фінансової інформації, наданої суспільству.

По-третє, розвиток в Україні ФР мікроекономіки має включати запровадження інновацій у його діяльність. Одним із прикладів цього є використання інструменту бенчмаркінгу. Фінансовими показниками-бенчмарками можуть бути всі дані, що так чи інакше характеризують стан фінансів економічного агента (наприклад, різноманітні показники прибутковості, ліквідності, фінансової стійкості, власного капіталу). При цьому вони надаються користувачам в узагальненому вигляді, не розкриваючи даних конкретної компанії, тобто з обов'язковим дотриманням статусу конфіденційності. Це можуть бути відомості стосовно галузі, її окремих сегментів або групи підприємств, об'єднаних для аналізу за певною ознакою. Бенчмарк є складним інформаційним продуктом з високою доданою вартістю, оскільки для його підготовки потрібне проведення великого обсягу робіт із визначення об'єктів маркетингу, пошуку відповідної інформації, її аналізу та подання користувачам у зрозумілій формі.

Інформація бенчмарків створює додану вартість. Користуючись такими даними, економічні агенти можуть легко порівнювати необхідні їм відомості з найкращими або усередненими показниками, визначаючи напрями очікуваних трендів, потенціал підвищення ефективності діяльності, застосовувати ці дані для попередження ризиків. Надзвичайно важливо, щоб діяльність із розробки бенчмарків проводилася не епізодично, а системно, охоплюючи широке коло фінансово-економічних показників. На нашу думку, системно готувати фінансові бенчмарки в Україні могла би Державна служба статистики, оскільки саме нею накопичено великий обсяг фінансової інформації про всіх економічних агентів. Такі бенчмарки необхідні для проведення досліджень у макро- та мікроекономічних сегментах, оцінки конкретних корпорацій чи галузей.

По-четверте, інформаційна продукція ФР є особливим товаром, вартісний (ціновий) аспект якого поки що маловивчений. В умовах зростання ролі

інформації як фактора формування вартості інших товарів та послуг актуальність досліджень цього аспекту очевидна. Американський футуролог Е. Тоффлер зауважив, що невизначеність у питаннях вартості (ціни) інформації породжує гостру проблему для суспільства, в економіці якого вона все більше відіграє не допоміжну, а ключову роль [34, с. 150—154]. Питання вартості й ціни фінансової інформації, продуктів та послуг ФР мають стати пріоритетними для вітчизняної фінансової науки. При цьому доцільно враховувати низку факторів. Так, тему вартості (ціни) інформації економічна наука досліджувала ще в 1950-х рр. Лауреат Нобелівської премії з економіки, учений у галузі соціальних та політичних наук, один із розробників гіпотези штучного інтелекту Герберт Саймон, досліджуючи теорії фірми, серед іншого розглядав і питання ціни й оптимального обсягу інформації, відносні переваги альтернативної схеми її пошуку та оцінки [38]. Він вважав, що інформацію економічно доцільно збирати доти, доки граничні (маржинальні) витрати на збір додаткової порції інформації стануть рівними граничному прибутку, який можна отримати внаслідок володіння такою порцією. На початку 1960-х рр. питання ринкової ціни інформації вивчав Дж. Стіглер на прикладі реклами [26]. На його думку, ключовим фактором у встановленні ціни інформаційного товару є його якість. Але через відсутність в економічній теорії належного визначення поняття “якість інформації” Дж. Стіглер пропонував вважати цю ціну величиною, на яку нова інформація знижує релевантні витрати її покупця (тобто очікувані витрати, що можуть бути змінені внаслідок управлінських рішень). Така позиція дещо подібна розглянутому підходу на основі маржинальних витрат.

Особливою віхою в розвитку концепцій ціни (цінності) інформації стала наукова праця японського економіста, одного з розробників стратегії проникнення японських компаній на зовнішні ринки Тайїчі Сакаїя [39]. Але дослідники його доробку зауважують, що навіть найточніший переклад на англійську окремих уведених ним термінів не може повністю передати їх зміст: зокрема, англійське “knowledge-value revolution” (революція, породжена знанням) в оригіналі означає, що саме інформація, а не традиційні фактори виробництва, визначають цінність, котру користувачі визнають за тим чи іншим продуктом; і саме ця обставина є одним із найфундаментальніших зрушень у сучасній економіці [40, с. 337—338].

Залишається недослідженим аспект вартості (ціни) інформації щодо її зв'язку з категорією часу. Т. Сакаїя наголошує, що ціни на створювану знаннями продукцію (а інформаційна продукція ФР є саме такою) схильні до різких коливань, при цьому кожна конкретна ціна тримається короткий період, а тривалість таких періодів має неухильну тенденцію до скорочення. Він зазначає: “Створювана знанням вартість подібна до падаючої зірки, котра світить яскраво лише в ту мить, коли проходить через простір соціальних обставин та суб'єктивних факторів, які дають їй можливість світити яскравіше інших”

[40, с. 337—338]. При цьому в разі зниження цін не можна сподіватися на підвищення їх у майбутньому: якщо створюваний знаннями продукт застарів, то ніхто не захоче придбати його навіть за низькою ціною. Т. Сакайя доходить висновку, що ціна інформаційної продукції формується на основі не собівартості, а уявлення її користувачів про “належну” ціну для кожного продукту. Воно може формуватися, наприклад, під впливом цін на альтернативну продукцію.

На нашу думку, при дослідженні вартісного (цінового) аспекту інформаційного продукту ФР слід виокремлювати його три органічно поєднані складові. *Першою* є змістова — фінансова інформація як така, тобто в розумовому (інтелектуальному, ментальному) плані. Це зміст того, що подається користувачам у різноманітних і зручних для цього формах. *Другою* є людський чинник — інтелект виконавців відповідних інформаційних послуг, тобто розумова діяльність, знання людини, її мудрість (Т. Сакайя вживає в цьому контексті поняття “мудрість”), завдяки яким користувач отримує необхідну інформацію. Прояв цієї складової добре відстежується під час збору даних для ФР та перевірки їхньої достовірності, подальшої обробки й аналізу відібраного матеріалу, формування узагальнень, надання інформації в зрозумілих та зручних для користування форматах, а також презентації результатів ФР (готового продукту) користувачам. *Третя* складова — різноманітний інформаційний інструментарій, обладнання, інформаційні технології та інші компоненти, витрати на які класифікуються у фінансах як “витрати на основні засоби, матеріали та інше”. Попри нерозривну єдність усіх цих складових, для дослідження вартості (ціни) інформаційного продукту ФР їх доцільно розглядати окремо, оскільки вартість кожної має особливості.

Щодо змістовної складової інформаційного продукту ФР, тобто інформації як “ідеального творіння” [41, с. 311], то для визначення її вартості не можна використати жоден із відомих людству підходів (вони пропонуються теоріями трудової вартості та граничної корисності). Можна констатувати, що вартість цієї складової у прямому розумінні є безцінною, оскільки оцінити її неможливо. Водночас змістова складова інформаційного продукту може бути використана безліч разів, і сучасна наука констатує, що споживна вартість інформації як “ідеального творіння” невичерпна [41, с. 316]. Стосовно другої складової — інтелекту (розумової діяльності, знань людини, усвідомленої людиною інформації, людської мудрості), то його роль у створенні інформаційної продукції ФР є унікальною. Адже саме творча діяльність працівників сфери ФР уможлиблює створення необхідних та належним чином оформлених для користувача даних. На сьогодні наука ще не має вичерпної відповіді на те, як визначити вартість розумової діяльності. Третя складова — матеріальні ресурси ФР, найбільш зрозуміла з погляду традиційних підходів до визначення вартості. Нині саме вона використовується для обрахунку вартості інформаційного продукту [42, с. 63—64]. Але, як наголошує Т. Сакайя,

його вартість жодним чином не стосується прямо чи опосередковано видатків, пов'язаних із його створенням, і ринкова ціна (вартість) створеного знаннями товару значно перевищує його собівартість. Ціни на такі товари мало залежать від затрат на базові матеріальні ресурси — основні засоби, матеріали, заробітну плату та різноманітні поточні витрати.

Список використаних джерел

1. Федосов В. М. Фінансове рахівництво як інституційно-інфраструктурна складова інформаційної економіки / В. М. Федосов, Н. С. Рязанова // Фінанси України. — 2016. — № 3. — С. 55—85.
2. System of National Accounts 2008 / European Communities, International Monetary Fund, Organisation for Economic Co-operation and Development, United Nations, World Bank. — New York, 2009. — lvi, 662 p.
3. Про впровадження системи національних рахунків : постанова Кабінету Міністрів України від 28.12.1992 № 727 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/727-92-%D0%BF>.
4. Про затвердження Класифікації інституційних секторів економіки України : наказ Державного служба статистики України від 03.12.2014 № 378 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://cct.com.ua/2014/03.12.2014_378.htm.
5. Transnational Corporations. — 2009. — Vol. 18, No. 2.
6. Madeley J. Transnational corporations and developing countries: Big business, poor peoples / J. Madeley // The Courier ACP-EU. — 2003. — No 196. — P. 36—38 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://goo.gl/6MYTSc>.
7. ТБО в Украине: потенциал развития / подг. Международной финансовой корпорацией IFC. — К. : IFC, 2013. — 101 с.
8. Panamas Staatsanwaltschaft leitet Ermittlungen ein // Süddeutsche Zeitung. — 2016. — 4 Apr. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.sueddeutsche.de/politik/offshore-geschaefte-panamas-staatsanwaltschaft-leitet-ermittlungen-ein-1.2933353>.
9. The Panama Papers: how the world's rich and famous hide their money offshore / J. Garside, L. Harding, H. Watt et al. // The Guardian. — 2016. — Apr. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://goo.gl/cWlpHI/>.
10. Кораблін С. Офшорне виснаження / С. Кораблін // Дзеркало тижня. — 2016. — 13 трав. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://gazeta.dt.ua/macrolevel/ofshorne-visnazheniya-.html>.
11. ЕС потребує от транснаціональних компаній раскрытия большего объема налоговой информации // Интерфакс-Украина. — 11 апр. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://interfax.com.ua/news/economic/336791.html>.
12. Henn M. Tax Havens and the taxation of Transnational Corporations / M. Henn // Friedrich Ebert Stiftung. — 2013. — June. — 17 p. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://library.fes.de/pdf-files/iez/global/10082.pdf>.
13. Key Statistics and Trends in International Trade 2015 / UNCTAD, United Nations Publications. — 30 p.
14. Porter M. Competitive Advantage: Creating and Sustaining Superior Performance / M. Porter. — New York: The Free Press, 1985. — 592 p.
15. Jütting J. Informal employment re-loaded / J. Jütting, J. Perlevliet, T. Xenigiani ; OECD Development Centre. — Paris : OECD, 2008.
16. Global Risks 2011, Sixth Edition: An initiative of the Risk Response Network. — Geneva : World Economic Forum, 2011. — 56 p.
17. Тищук Т. А. Тіньова економіка в Україні: масштаби та напрямки подолання : аналіт. доп. / Т. А. Тищук, Ю. М. Харазішвілі, О. В. Іванов ; за заг. ред. Я. А. Жаліла. — К. : НІСД, 2011. — 96 с.
18. Schneider F. New Estimates for the Shadow Economies all over the World / F. Schneider, A. Buehn, C. E. Montenegro // International Economic Journal. — 2010. — Vol. 24, iss. 4. — P. 443—461.

19. Business-groups. The information system [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://goo.gl/1zUz7B>.

20. Бабіченко В. Корпоративні фінанси: сучасна парадигма розвитку : монографія / В. Бабіченко. — К. : Винниченко, 2014, — 552 с.

21. Рязанова Н. С. Інститут фінансового екаунтингу (рахівництва) в архітектурі фінансово-економічних інститутів інформаційного суспільства / Н. С. Рязанова // Проблеми економіки. — 2015. — № 2. — С. 226—239.

22. Рязанова Н. С. Фінансове рахівництво / Н. С. Рязанова ; передм. В. М. Федосова. — К. : Знання-Прес, 2002. — 266 с..

23. Федосов В. М. Інституційна фінансова інфраструктура України: сучасний стан та проблеми розвитку / В. М. Федосов, В. М. Опарин, С. В. Львовичкін // Фінанси України. — 2008. — № 12. — С. 3—21.

24. Крисоватий А. І. Корпоративні фінанси в контексті викликів сучасної інноваційної економіки / А. І. Крисоватий, В. М. Федосов, Н. С. Рязанова // Фінанси України. — 2013. — № 9. — С. 7—27.

25. Федосов В. М. Концептуальні питання теорії корпоративних фінансів / В. М. Федосов, Н. С. Рязанова // Ринок цінних паперів України. — 2013. — № 3—4. — С. 39—55.

26. Stigler G. J. The Economics of Information / G. J. Stigler // Journal of Political Economy. — 1961. — Vol. 69, No. 3. — June.

27. Conceptual Framework for Financial Reporting [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.iasplus.com/en/standards/other/framework>.

28. Global Energy Statistical Yearbook 2015 / Enerdata [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://yearbook.enerdata.net/>.

29. Обращение с отходами агропромышленного комплекса. Возможности для Украины / подг. Международной финансовой корпорацией IFC. — К. : IFC, 2013. — 28 с.

30. Стимулювання відновлюваної енергетики в Україні : посіб. для інвесторів / підг. Міжнародною фінансовою корпорацією IFC. — К. : IFC, 2014. — 77 с.

31. Мер Львова звернувся до Президента оголосити Львів, Малехів та Грибовичі зоною надзвичайної екологічної ситуації // Львівська міська рада. — 2016. — 7 черв. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://goo.gl/Ai4XS0>.

32. П'єцух М. Завал Садового. Чому Львів потрапив у сміттєвий колапс / М. П'єцух // Українська правда. — 2016. — 8 черв. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.pravda.com.ua/articles/2016/06/8/7111160/>.

33. Чухно А. А. Сучасні економічні теорії / А. А. Чухно, П. І. Юхименко, П. М. Леоненко ; за ред. А. А. Чухна. — К. : Знання, 2007. — 878 с.

34. Toffler A. Revolutionary Wealth: How it will be created and how it will change our lives / A. Toffler, H. Toffler. — USA : Clutis Brown Ltd., 2006. — 576 p.

35. International Financial Reporting Standards / The Ministry of Finance of Ukraine [Електронний ресурс]. — Режим доступу: msfz.minfin.gov.ua.

36. Развитие и международное экономическое сотрудничество: проблемы окружающей среды : доклад Всемирной комиссии по вопросам окружающей среды и развития / ООН, Генеральная Ассамблея. — 1987. — 4 апр. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.un.org/ru/ga/pdf/brundtland.pdf>.

37. Про Стратегію сталого розвитку “Україна — 2020” : указ Президента України від 12.01.2015 № 5/2015 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5/2015#n10>.

38. Simon H. A. Theories of Decision-Making in Economics and Behavioral Science / H. A. Simon // Microeconomics: Selected Readings / ed. by E. Mansfield. — New York, 1971.

39. Sakaiya T. The Knowledge-Value Revolution / T. Sakaiya. — New York, 1991. — P. 157.

40. Новая постиндустриальная волна на Западе: антология / под ред. В. Л. Иноземцева. — М. : Academia, 1999. — 640 с.

41. Чухно А. А. Постіндустріальна економіка: теорія, практика та їх значення для України / А. А. Чухно. — К. : Логос, 2003. — 631 с.

42. Антонюк А. О. Теоретичні основи моделювання та аналізу систем захисту інформації : монографія / А. О. Антонюк, В. В. Жора. — Ірпінь : НУДПС України, 2010. — 309 с.

References

1. Fedosov, V. M., Ryazanova, N. S. (2016). Finansove raxivny`ctvo yak insty`tucijno-infrastruktorna skladova informacijnoyi ekonomiky` [Financial Accounting as institutional infrastructure component of the information economy]. *Finansy` Ukrayiny`* [Finance of Ukraine], 3, 55–85 [in Ukrainian].
2. *System of National Accounts*. (2009). United Nations Publications. Business and Economics.
3. Cabinet of Ministers of Ukraine. (1992). *Pro vprovadzhennya sy`stemy` nacional`ny`x raxunkiv* [On the introduction of National Accounts] (Decree № 727, December 28). Retrieved from <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/727-92-%D0%BF> [in Ukrainian].
4. State Statistics Committee of Ukraine. (2014). *Pro zatverdzhennya Klasy`fikaciyi insty`tucijny`x sektoriv ekonomiky` Ukrayiny`* [On approval of the Classification of institutional sectors Ukraine] (Order № 378, December 3). Retrieved from http://cct.com.ua/2014/03.12.2014_378.htm [in Ukrainian].
5. *Transnational Corporations*. (2009). 18, 2.
6. Transnational Corporations: Big Business, Pour People. (2003). *The Courier ACP-EU*. Retrieved from <http://goo.gl/6MYTCc>.
7. *TBO v Ukraine: Potencial razvitiya* [TBO in Ukraine: BUILDING development]. (2013). Ky`yiv: IFC [in Ukrainian].
8. Panamas Staatsanwaltschaft leitet Ermittlungen ein. (2016). *Süddeutsche Zeitung*. Retrieved from <http://www.sueddeutsche.de/politik/offshore-geschaefte-panamas-staatsanwaltschaft-leitet-ermittlungen-ein-1.2933353>.
9. Garside, J., Harding, L., Watt, H. (2016). The Panama Papers: how the world's rich and famous hide their money offshore. *The Guargian*. Retrieved from <http://goo.gl/cWlpHI>.
10. Korablin, S. (2016). Ofshorne vy`snazhennya [Offshore exhaustion]. *Dzerkalo ty`zhnya* [Mirror of the week]. Retrieved from <http://gazeta.dt.ua/macrolevel/ofshorne-visnazhennya-.html> [in Ukrainian].
11. *ES potrebuje ot transnacional`ny`x kompanij raskry`tiya bol`shego ob`ema nalogovoj informacii* [EU requires the disclosure of transnational companies greater volume of tax information]. (n. d.). *Interfaks-Ukrayina: informacijne ahentstvo*. Retrieved from <http://interfax.com.ua/news/economic/336791.html> [in Russian].
12. Henn, M. (2013). *Tax Havens and the taxation of Transnational Corporations*. Retrieved from <http://library.fes.de/pdf-files/iez/global/10082.pdf>.
13. *Key Statistics and Trends in International Trade 2015*. (2015). UNCTAD, United Nations Publications.
14. Porter M. (1985). *Competitive Advantage: Creating and Sustaining Superior Performance*. New York: The Free Press.
15. Jütting, J., Perlevliet, J., Xenogianni, T. (2008). *Informal employment re-loaded*. Paris : OECD.
16. *Global Risks 2011*. (2011). 6th ed. Geneva Switzerland : World Economic Forum.
17. Ty`shhuk, T. A., Xarazishvili, Yu. M., Ivanov, O. V. (2011). *Tin`ova ekonomika v Ukrayini: masshtaby` ta napryamky` podolannya* [The shadow economy in Ukraine: the scope and direction of overcoming]. Ky`yiv: Nacional`ny`j insty`tut stratehichny`x doslidzhen` [in Ukrainian].
18. Schneider, F., Buehn, A., Montenegro, C. E. (2010). New Estimates for the Shadow Economies all over the World. *International Economic Journal*, vol. 24, iss. 4, 443–461.
19. *Business-groups. The information system*. (n. d.). Retrieved from <http://goo.gl/1zUz7B>.
20. Babichenko, B. (2014). *Korporaty`vni finansy` : suchasna parady`hma rozvy`tku* [Corporate Finance: modern development paradigm]. Ky`yiv: Vy`ny`chenko [in Ukrainian].
21. Ryazanova, N. S. (2015). Insty`tut finansovoho ekkaunty`nhu (raxivny`ctva) v arxitekturi finansovo-ekonomichny`x insty`tutiv informacijnoho suspil`stva [Institute ekkauntynhu financial (accounting) architecture of financial and economic institutions of the information society]. *Problemy` ekonomiky`* [Problems of Economics], 2, 226–239 [in Ukrainian].

22. Ryazanova, N. S. (2002). *Finansove raxivny'ctvo* [Financial Accounting]. Ky'viv: Znannya-Pres [in Ukrainian].
23. Fedosov, V. M., Opyr'n, V. M., L'ovochkin, S. V. (2008). *Insty'tucijna finansova infrastruktura Ukrayiny': Suchasny'j stan ta problemy' rozvy'tku* [Institutional financial infrastructure of Ukraine: Current State and Problems of Development]. *Finansy' Ukrayiny'* [Finance of Ukraine], 12, 3–21 [in Ukrainian].
24. Kry'sovaty'j, A. I., Fedosov, V. M., Ryazanova, N. S. (2013). Korporaty'vni finansy' v konteksti vy'kly'kiv suchasnoyi innovacijnoyi ekonomiky' [Corporate finance in the context of the challenges of modern innovative economy]. *Finansy' Ukrayiny'* [Finance of Ukraine], 9, 7–27 [in Ukrainian].
25. Fedosov, V. M., Ryazanova, N. S. (2013). Konceptual'ni py'tannya teorii korporaty'vny'x finansiv [Conceptual issues of corporate finance theory]. *Ry'nok cinny'x paperiv Ukrayiny'* [Stock Market of Ukraine], 3–4, 39–55 [in Ukrainian].
26. Stigler, G. J. (1961). The Economics of Information. *Journal of Political Economy*, vol. 69, 3.
27. *Conceptual Framework for Financial Reporting*. (n. d.). Retrieved from <http://www.iasplus.com/en/standards/other/framework>.
28. *Global Energy Statistical Yearbook 2015*. (2015). Enerdata. Retrieved from <https://yearbook.enerdata.net>.
29. *Obrashhenie s otходami agropromy'shlennogo kompleksa. Vozmozhnosti dlya Ukrainy'* [Appeal with Waste Handling agropromyshlennogo complex. Opportunities for Ukraine]. (2013). Kiev: IFC [in Russian].
30. *Sty'mulyuvannya vidnovlyuvanoi enerhety'ky' v Ukrayini* [Promoting renewable energy in Ukraine]. (2014). Ky'viv: IFC [in Ukrainian].
31. *Mer L'vova zvernuvsya do Prezy'denta oholosy'ty' L'viv, Malexiv ta Hrybovy'chi zonyu nadzvy'chajnoyi ekolohichnoyi sy'tuaciyi* [The mayor of the city appealed to the President to declare Lviv, Malekhiv and Hrybovychi zone of ecological emergency]. (n. d.). L'viv's'ka mis'ka rada. Retrieved from <http://goo.gl/Ai4XSo> [in Ukrainian].
32. P'yecux, M. (2016). Zaval Sadovoho. Chomu L'viv potrapy'v u smittyevy'j kolaps [Zavala Sadovoho. Why Lions hit the trash collapse]. *Ukrayins'ka pravda* [Ukrainian truth]. Retrieved from <http://www.pravda.com.ua/articles/2016/06/8/7111160> [in Ukrainian].
33. Chuxno, A. A., Yuxy'menko, P. I., Leonenko, P. M. (2007). *Suchasni ekonomichni teorii* [Modern economic theory]. Ky'viv: Znannya [in Ukrainian].
34. Toffler, A., Toffler, H. (2006). *Toffler A. Revolutionary Wealth. How it will be Created and How it will change our Lives*. USA : Clutis Brown Ltd.
35. *International Financial Reporting standards*. (n. d.). The Ministry of Finance of Ukraine. Retrieved from msfz.minfin.gov.ua.
36. *Razvitie i mezhdunarodnoe e'konomicheskoe sotrudnichestvo: Problemy' okruzhayushhej sredy'* [Development and Collaboration mezhdunarodnoe ekonomicheskoe Problems okruzhayushchey environment]. (1987). Retrieved from <http://www.un.org/ru/ga/pdf/brundtland.pdf> [in Russian].
37. The president of Ukraine. (2015). *Pro Stratehiyu staloho rozvy'tku «Ukrayina – 2020»* [On the strategy of sustainable development “Ukraine – 2020”] (Order № 5/2015, January 12). Retrieved from <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5/2015#n10> [in Ukrainian].
38. Simon, H. A. (1971). *Theories of Decision-Making in Economics and Behavioral Science. Microeconomics: Selected Readings*. New York.
39. Sakaiya, T. (1991). *The Knowledge-Value Revolution*. New York.
40. Inozemceva, V. L. (Ed.). (1999). *Novaya postindustrial'naya volna na Zapade* [Novaya Volna postindustrial'naya in the West]. Moskva: Academia [in Russian].
41. Chuxno, A. A. (2003). *Postindustrial'na ekonomika: teoriya, prakty'ka ta yix znachennya dlya Ukrayiny'* [Post-industrial economy: theory, practice and their importance for Ukraine]. Ky'viv: Lohos [in Ukrainian].
42. Antonyuk, A. O., Zhora, V. V. (2010). *Teorety'chni osnovy' modelyuvannya ta analizu sy'stem zaxy'stu informaciyi* [The theoretical basis of modeling and analysis of information security systems]. Irpin' : NUDPS Ukrayiny'.